

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-24-11>

УДК 658.168.5:338

МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ПРИ ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОМУ ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬ

MECHANISM OF ENTERPRISE INTEGRATION IN ENVIRONMENTALLY SAFE LAND USE

Єкель Ганна Володимирівнакандидат економічних наук, докторант,
Центральноукраїнський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0634-2047>**Yekel Hanna**

Central Ukrainian National Technical University

У статті представлено механізм інтеграції підприємств при екологобезпечному використанні земель. Автором запропоновано концептуальний підхід до його формування, наведені основні складові. Метою статті є розробка механізму інтеграції підприємств при екологобезпечному використанні земель. Описано також схему горизонтальної та вертикальної інтеграції. Для функціонування підприємств, які екологобезпечно використовують земельні ресурси визначено ряд проблем, з якими вони мають справу. Визначено основні завдання, які має вирішувати механізм інтеграції підприємств, які екологобезпечно використовують земельні ресурси. Реалізація запропонованих у статті заходів сприятиме вирішенню ряду соціально-економічних проблем у розвитку регіонів, загальному підвищенню ефективності аграрної сфери.

Ключові слова: механізм, виробництво, функціонування підприємств, інтеграція, екологобезпечне використання земель.

В статье представлен механизм интеграции предприятий при экологобезопасном использовании земли. Автором предложен концептуальный подход к его формированию, приведены основные составляющие. Целью статьи является разработка механизма интеграции предприятий при экологобезопасном использовании земли. Описаны также схему горизонтальной и вертикальной интеграции. Для функционирования предприятий, какие экологобезопасно используют земельные ресурсы определен ряд проблем, с которыми они имеют дело. Определены основные задачи, которые должен решать механизм интеграции предприятий, экологобезопасного использующий земельные ресурсы. Реализация предложенных в статье мер будет способствовать решению ряда социально-экономических проблем в развитии регионов, общему повышению эффективности аграрной сферы.

Ключевые слова: механизм, производство, функционирование предприятий, интеграция, экологобезопасное использование земли.

The article presents the mechanism of integration of enterprises in environmentally friendly land use. The author proposes a conceptual approach to its formation, the main components are given. The purpose of the article is to develop a mechanism for the integration of enterprises in environmentally friendly land use. In the process of writing the article, general methods of scientific knowledge will be used, in particular, such methods of empirical research as observation, comparison, analysis, synthesis and systems approach. The scheme of horizontal and vertical integration is also described. A number of problems they deal with have been identified for the operation of enterprises that use land resources in an environmentally safe manner. The main tasks to be solved by the mechanism of integration of enterprises that use environmentally safe land resources have been identified. In the current conditions of making, a profit is not the only and ultimate goal of the producer. Much more important today is the preservation of the natural environment and the development of the social sphere. In order to integrate into the trade space of the European Union, the manufacturer must think about the quality of manufactured products. It is under such conditions that the production of environmentally friendly products began. For effective business development in the field of this business, it is necessary to establish relations with local authorities and develop a regulatory framework that will contribute to the formation of effective sales channels and promotion of products among the population. The mechanism of integration of enterprises that use environmentally safe land resources should solve the following tasks: reducing the radius of delivery of raw materials and as a consequence savings in transportation costs; procurement and transportation of agricultural raw materials with the participation of the internal logistics service;

as a result, savings in production costs; include a marketing service that meets the needs of consumers; utilization and processing of production waste. The implementation of the measures proposed in the article will contribute to solving a number of socio-economic problems in the development of the regions, the overall increase in the efficiency of the agricultural sector.

Key words: mechanism, production, functioning of enterprises, integration, ecologically safe use of lands.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс весь час розвивається і сучасні умови в яких функціонують товаровиробники вимагають перегляду їх форми господарювання. Якщо ще не так давно з моменту незалежності України сільськогосподарські підприємці вчилися самостійному становленню та малі форми підприємництва мали всебічну підтримку, то сьогоднішня ситуація потребує коригування. Розміри податків для товаровиробника, умови локдауну, закритості світових товарних ринків, призводять до розуміння того, що лише в умовах згуртованості та кооперації, об'єднання з іншими підприємцями можлива максимізація прибутку. Агропромислова інтеграція нині допомагає підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва та досягти омріяного фінансового результату без залежності від зовнішніх умов.

Людство нині задумується над безпекою харчування. Питання екологічності продуктів, виготовлених в світі та Україні набирає обертів. У 2019 році Україна посіла 2-ге місце зі 123 країн за обсягами імпортованої органічної продукції до ЄС, піднявшись на дві сходинки порівняно з попереднім роком [3, с. 1].

У 2020 р. прийнято та впроваджено постановою Кабінету Міністрів України Порядок сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції [5, с. 1]. Екологічнобезпечне використання земель буде об'єднувати у собі галузь органічного та традиційного виробництва. При цьому, якщо враховувати Порядок сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції [5, с. 1], то якість органічної продукції і стан земель, на яких зосереджене дане виробництво потребує коригування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх досліджень питань агропромислової інтеграції представлені роботи таких науковців як В. Андрійчук, Ю. Борков, О. Вільямсон, С. Вінтер, Н. Голозубова, Г. Заболотний, М. Коденська, О. Левченко, І. Лукінов, П. Макаренко, М. Малік, Л. Мармоль, Ю. Нестерчук, О. Одінцов, А. Пилипенко, В. Пілявський, П. Саблук, В. Семцов та ін. Однак опрацювання літературних джерел свідчить про недостатність дослідження питання інтеграційних процесів в нинішніх умовах. Так,

виникає необхідність вивчення даного питання в зв'язку з екологізацією сільського господарства. Потребують поглибленого вивчення наукові проблеми теоретичного і практичного спрямування щодо формування, оцінювання та удосконалення організаційно-економічного механізму інтеграції підприємств при екологічнобезпечному використанні земель.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є розробка механізму інтеграції підприємств при екологічнобезпечному використанні земель.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними моніторингу, проведеного Мінекономіки, у 2019 році загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду склала близько 468 тис. га (1,1 % від загальної площі земель сільськогосподарського призначення України). При цьому нараховувалось 617 операторів органічного ринку, з них 470 – сільськогосподарські виробники. Сьогодні внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні продовжує розширюватись через великі мережі супермаркетів. Основними видами органічної продукції, яка виробляється в Україні є зернові культури, молоко та молочні продукти, крупи, м'ясо та м'ясні продукти, фрукти та овочі [3, с. 1].

Нехтування питаннями екологічної безпеки в усіх царинах суспільного життя зумовили загострення екологічної ситуації, зростання деструктивного антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, що проявляється у забрудненні повітря, ґрунтів, наземних та підземних вод, споживацькому ставленні до природних ресурсів, їх виснаженні. У цьому зв'язку завданням кожної людини, держави і людської спільноти в цілому є прикладення максимуму зусиль до розв'язання екологічних конфліктів, що виникли між суспільством й природою. Практичний досвід переконливо свідчить, що вирішити існуючі проблеми лише запровадженням екологічнобезпечних технологій та екологічно спрямованих управлінських рішень – неможливо [1, с. 3].

Для функціонування підприємств, які екологічнобезпечно використовують земельні ресурси характерні ряд завдань, серед яких основними є:

- відсутність стійких та взаємовигідних господарських зв'язків між суб'єктами в даній галузі;
- зменшення ефективності виробництва продуктів харчування;
- зниження якості продукції;
- погіршення стану матеріально-технічної бази;
- низька ресурсозабезпеченість;
- недостатність фінансових ресурсів для відновлення виробництва продукції галузі з метою задоволення потреб споживачів;
- байдуже ставлення та незацікавленість регіональних органів влади у відновленні та покращенні діяльності всіх сфер АПК;
- відсутність механізму ціноутворення;
- низький рівень конкурентоздатності ринку збуту;
- значне податкове навантаження;
- під егідою «органічна продукція» продають товари невідповідної якості.

Одним із шляхів вирішення вище перелічених питань буде інтеграція підприємств агропромислового сектору. Для господарств агропромислового виробництва, які екологічно-безпечно використовують земельні ресурси пропонуємо за основу взяти схему: сировинний та переробний блоки, та обслуговуючі галузі, які включають маркетинг та логістику (рис. 1).

Існує чимало класифікацій інтеграційного процесу. Для товаровиробників, які екологічно-безпечно

використовують земельні ресурси пропонуємо використати вертикальний та горизонтальний типи. Горизонтальна інтеграція сировинного блоку буде представлена підприємствами які забезпечують виробництво сировини: фермерські господарства, де вирощуються сільсько-господарські культури, утримується пасіка та розміщуються теплиці по виробництву екологічно-безпечної продукції та поля з багаторічними травами (рис. 2). Усі ці товаровиробники мають бути екологічно-орієнтованими.

Також елементами цієї інтегрованої структури будуть станції селекції по виробництву чистого насіння, станції контролю якості товаровиробника по екологічно-безпечному використанні землі, МТЗ, склади для зберігання: ресурсозабезпечуючі структури.

Склад учасників переробного блоку інтегрованої структури буде залежати від продукції, яку планує виробляти інтегрована структура з екологічно-безпечним використанні землі. Ми пропонуємо виробляти такі продукти: рослинництва продукція, органічний мед, м'ясо-молочна продукція, ексклюзивне виробництво вина. Основні виробничі потужності представлені на рис. 3.

Важливе значення при цьому мають племінні ферми, де вирощують органічних тварин та постачають їх м'ясо на переробку. Обов'язково на даному етапі має бути при-

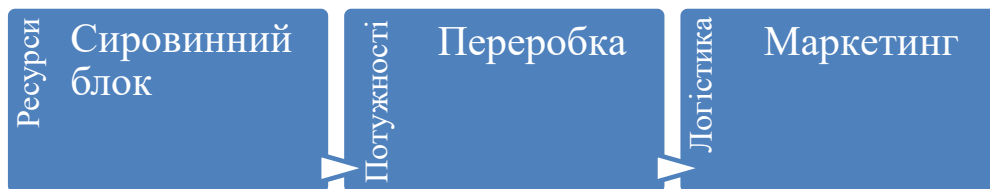

Рис. 1. Основні блоки при інтеграції

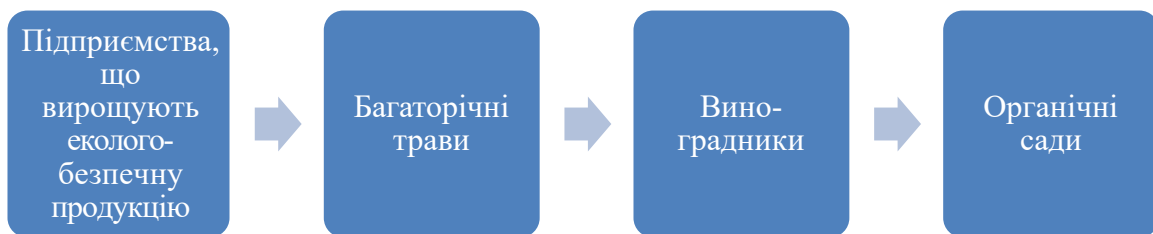

Рис. 2. Схема горизонтальної інтеграції

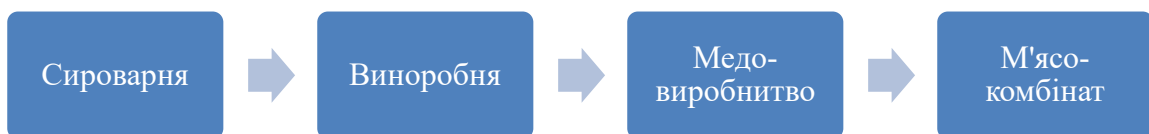

Рис. 3. Переробні потужності інтегрованої структури

сутній відділ якості, який буде слідкувати за контролем якості виготовленої продукції та відповідності її якості ДСТУ та стандартам органічного виробництва.

Також пропонуємо для зручності та економії коштів впровадити біогазове виробництво. У ферментаторі, разом з виробництвом газу, здійснюється знезараження органічних відходів від патогенної мікрофлори, дезодорування неприємних запахів, що виділяються. Отримуваний мул коричневого кольору періодично вивантажується з ферментатора і використовується як добриво [2, с. 71].

Відповідно до Закону України № 287-VIII «Про побічні продукти тваринного походження, не призначених для споживання людиною», утилізація відходів тваринного походження в Україні здійснюється виключно спеціалізованими компаніями і не може бути виконана компаніями, які виробляють продукти тваринного походження, призначені для споживання людиною. Гній і тваринні залишки відносяться до другого класу відходів і можуть бути перетворені на органічне добриво після обов'язкової стерилізації під тиском або на біогаз шляхом стерилізації під тиском. Переробні потужності для відходів тваринного походження повинні бути розташовані окремо від підприємств, які виробляють продукти харчування [4, с. 1].

Служба маркетингу та логістики є невід'ємною частиною інтеграційного процесу та поєднує у собі всіх учасників процесу. Саме логістична служба забезпечує товаропотік та економічні взаємозв'язки між усіма учасниками процесу.

Збутова служба має тісно пов'язуватися з логістичною та маркетинговою і може бути представлена через торговий дім, який здійснює оптову торгівлю, продаж через роздрібні магазини та займається питаннями експорту.

Механізм інтеграції підприємств, які екологічно безпечно використовують земельні ресурси має вирішувати такі завдання:

Зменшення радіусу доставки сировини і як наслідок економія транспортних витрат.

Заготівля та перевезення сільгоспсировини за участі внутрішньої логістичної служби, як наслідок економія виробничих витрат;

Включати маркетингову службу, що здійснює задоволення потреб споживачів;

Утилізація і переробка відходів виробництва.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Механізм інтеграції підприємств при екологічно безпечному використанні земель дозволяє вирішити ряд завдань для товаровиробників регіону:

– вихід у «блакитний» ринок, а це означає підвищення конкурентоспроможності;

– зростання інвестиційної привабливості та залучення інвестицій;

– зменшення виробничих і трансакційних витрат;

– максимізація прибутку;

– зайняття нових товарних ніш;

– розширення меж впливу та вихід на нові товарні ринки;

– міжнародна інтеграція.

Наші подальші дослідження будуть направлені на дослідження методології та товаропотоків між учасниками інтеграційного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гайдучкий П. І., Ходаківська О. В. До екологізації агросфери через екологізацію суспільної свідомості. *Екологізація аграрного виробництва в умовах інтеграції України до європейського економічного простору: матеріали всеукраїнської наук.-практ. конф.* Київ: ТОВ «ДКС центр», 2013. 3–19 с.

2. Любін М. В., Токарчук О. А., Любін В. С., Смалківський С. В. Аналіз, класифікація та використання простих біогазових установок. *Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія: Технічні науки.* 2011. № 8. С. 69–77.

3. Органічне виробництво в Україні. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/naryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini> (дата звернення: 14.03.2021).

4. Про затвердження Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 р. № 970: постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 р. № 1032. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.03.2021).

5. Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною: Закон України від 07.04.2015 р. № 287-VIII. Дата оновлення: 19.10.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-19#top> (дата звернення: 15.03.2021).

REFERENCES:

1. Haidutskyi, P. I., & Khodakivska, O. V. (2013). *Do ekolohizatsii ahrosfery cherez ekolohizatsiiu suspilnoi svidomosti [To the greening of the agrosphere through the greening of public consciousness]*. Paper presented at the Ekolohizatsiia ahrarynoho vyrobnytstva v umovakh intehratsii Ukrainy do yevropeiskoho ekonomichnoho prostoru: materialy vseukrainskoi nauk.-prakt. konf., Kiev.
2. Liubin, M. V., Tokarchuk, O. A., Liubyn, V. S., & Smalkivskyi, S. V. (2011). Analiz, klasyfikatsiia ta vykorystannia prostykh biohazovykh ustanovok [Analysis, classification and use of simple biogas plants]. *Zbirnyk naukovykh prats Vinnytskoho natsionalnoho ahrarynoho universytetu. Seriia: Tekhnichni nauky*, (8), 69–77.
3. Orhanichne vyrobnytstvo v Ukraini [Organic production in Ukraine] (2020). *Informatsiino-analitychnyi portal APK Ukrainy*. Retrieved from: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>
4. Pro pobichni produkty tvarynnoho pokhodzhennia, ne pryznacheni dlia spozhyvannia liudynoiu: Zakon Ukrainy vid 07.04.2015 r. № 287-VIII. Data onovlennia: 19.10.2016 [On animal by-products not intended for human consumption: Law of Ukraine of 07.04.2015 № 287-VIII. Date of renovation: 19.10.2016] (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287-19#Text>
5. Pro zatverdzhennia Poriadku sertyfikatsii orhanichnoho vyrobnytstva ta/abo obihu orhanichnoi produktsii ta vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 zhovtnia 2019 r. № 970: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 zhovtnia 2020 r. № 1032 [On approval of the Procedure for certification of organic production and / or circulation of organic products and amendments to the resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 23, 2019 № 970: resolution of the Cabinet of Ministers. Ministers of Ukraine of October 21, 2020 № 1032]. (2020). Kiev: KMU. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1032-2020-%D0%BF#Text>